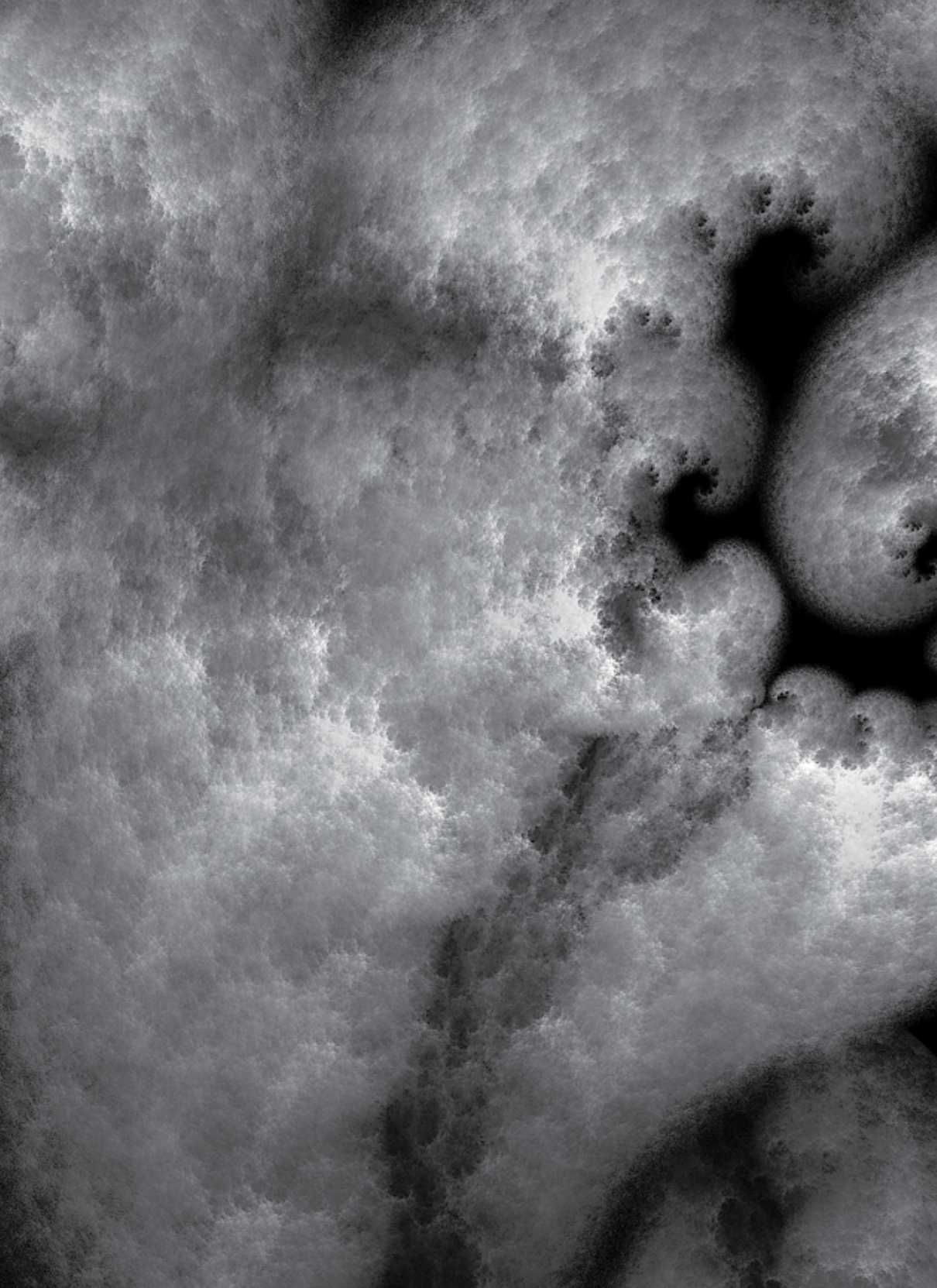

PHILIP PULLMAN

GRAŽIOJI
LAUKINĖ

DULKĖS KNYGA

GRAŽIOJI
LAUKINĖ
DULKĖS KNYGA

Versta iš:
Philip Pullman
THE BOOK OF DUST. LA BELLE SAUVAGE
David Fickling Books, Londonas, 2017

Skiriama Jude'ei

*Pasaulis yra beprotiškas, beprotiškesnis, nei manome,
Ir nepataisomai margas...*

Louis MacNeice, „Sniegas“

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama
Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

© Tekstas, Philip Pullman, 2017

© Viršelio iliustracija, Andrej Ferez, 2020

Pirmą kartą 2017 metais anglų kalba Jungtinėje Karalystėje pavadinimu
The Book of Dust. La Belle Sauvage išleido David Fickling Books.

Lietuvių kalba išleista susitarus su *Philip Pullman care of United Agents*,
Londonas, Jungtinė Karalystė.

Visos teisės saugomos.

© Vertimas į lietuvių kalbą, Aidas Jurašius, 2021

© Leidykla „Nieko rimto“, 2021

ISBN 978-609-441-720-7

PHILIP PULLMAN

GRAŽIOJI
LAUKINĖ
DULKĖS KNYGA

Iš anglų kalbos vertė Aidas Jurašius

Vilnius
2021

TURINYS

PIRMA DALIS. „UPĖTAKIS“...5

1 KAMBARYS TERASOJE...7

2 GILĖ...22

3 LAIRA...42

4 UPSALA...54

5 MOKSLININKĖ...72

6 STIKLO VINYS...90

7 PER ANKSTI...108

8 ŠVENTOJO ALEKSANDRO LYGA...118

9 PRIEŠ LAIKRODŽIO RODYKLĘ...127

10 LORDAS AZRIELIS...144

11 APLINKOS APSAUGA...165

12 ALISA PRAKALBO...187

13 BOLONIJO INSTRUMENTAS...210

14 LEDI SU BEŽDŽIONE...230

15 SODO DARŽINĖ...249

ANTRA DALIS. POTVYNIS...267

16 VAISTINĖ...268

17 PILIGRIMŲ BOKŠTAS...304

18 LORDAS ŽUDIKAS...314

19 BRAKONIERIUS...335

20 ŠVENTOJO NUOLANKUMO SESERYS...356

21 UŽBURTOJI SALA...387

22 DERVA...407

23 SENOVINĖS BŪTYBĖS...433

24 MAUZOLIEJUS...444

25 RAMI KELIONĖ...464

PIRMA DALIS
„UPĚTAKIS“

1

KAMBARYS TERASOJE

Už trijų mylių nuo Oksfordo centro, aukštyn palei Temzės upę, netoli vietos, kur Džordanas, Gabrielis, Baliolas ir dar pora tuzinų kitų didžiųjų koledžų varžydavosi valčių lenktynėse, ten, iš kur miestas atrodė tik krūvelė bokštų ir smailių, kyšančių virš ūkanoto Port Medou lauko, dunksojo Godstou vienuolynas, kuriame gyveno ir savo šventus darbus darė romios seserys, o priešais vienuolyną, kitame upės krante, veikė smuklė, pavadinimu „Upėtakis“.

Pastatas buvo senas, akmeninis ir išdrikęs, tačiau jaukus. Jis turėjo terasą virš upės, kur du povai (vieno vardas buvo Normanas, kito – Baris) vaikštinėdavo tarp smuklės svečių ir be jokio sąžinės graužimo stiprindavosi jų užkandžiais, kartais pakeldami galvas ir nuožmiai, beprasmiškai surikdami. Dar smuklė turėjo ištaigingą uždara barą, kur aukštuomenė (jeigu koledžo mokslininkus galima jai priskirti) gurkšnodavo alų ir traukdavo pypkes, bendrą barą, kur valtininkai ir žemės darbininkai susėsdavo prie židinio, žaisdavo strėlytėmis, stoviniuodavo prie baro dalindamiesi paskalomis, ginčydamiesi ar tiesiog tyliai gerdami, ir virtuvę, kur smuklės šeimininko žmona kiekvieną dieną ruošdavo puikų valgį iš kapotos skerdienos, sukiodama iešmą virš atviros ugnies įmantriu ratukų ir grandinių mechanizmu. Ir dar toje smuklėje dirbo patarnautojas, vardu Malkolmas Polstedas.

Malkolmas buvo vienintelis smuklės šeimininko vaikas. Jis ėjo vienuoliktus metus, buvo smalsus, gero būdo, kresnas, turėjo

rausvai gelsvus plaukus. Berniukas lankė vos per mylią nuo jo namų įsikūrusią Ulverkoto pradinę mokyklą, ir nors draugų turėjo gana daug, labiausiai mėgo leisti laiką vienuroje su savo deimone Asta jų kanojoje, pavadintoje *La Belle Sauvage* – prancūziškai tai reiškė „Gražioji laukinė“. Vienas linksmų plaučių pažįstamas nutarė, jog bus smagu V ištaisyti į S, kad „laukinė“ taptų „dešrele“¹. Malkolmas tris kartus kantriai perdažė kanoją, kol galiausiai prarado savitvardą ir įmetė tą kvailį į upę. Nuo to laiko jiedu sudarė paliaubas.

Kaip ir visi smuklininkų vaikai, Malkolmas turėjo padėti tėvams darbuotis: jis plaudavo lėkštes ir stiklines, nešiodavo maistą ir alų, surinkdavo bokalus, kai šie ištuštėdavo. Berniukas visa tai priėmė kaip savaimę suprantamą dalyką. Jį erzino vienintelis dalykas pasaulyje – mergaitė Alisa, padėdavusi smuklėje plauti indus. Jai ėjo penkiolikti, buvo aukšta, liekna, glotniais tamsiais plaukais, kuriuos rišdavo į paprastą vadinamąją arkliaus uodegą. Iš nepasitenkinimo savimi ant jos kaktos ir palei lūpas jau susidarė raukšlės. Alisa erzino Malkolmą nuo pat pirmos dienos, kai pasirodė smuklėje: „Kas tavo mergina, Malkolmai? Tu neturi merginos? Tai kas buvo su tavimi praėjusių naktį? Ar pabučiavai ją? Ar apskritai esi kada nors bučiavęsis?“

Ilgai jis nekreipė į ją dėmesio, bet galiausiai kartą Asta užšoko ant lieso Alisos deimono kuosos, nustūmė ją į vandenį, kuriame mergaitė mazgojo indus, o tada ėmė kandžioti tą peršlapusį padarą, kol Alisa pradėjo rėkti ir maldauti pasigailėti. Paskui ji pasiskundė Malkolmo motinai, bet ši atsakė: „Taip tau ir reikia. Neketinu tavęs užjausti. Pasilaikyk savo nešvankias mintis sau.“

¹ Žodžių žaismas: *sauvage* – laukinė (pranc.), *sausage* – dešrelė (angl.).

Nuo tada Alisa taip ir darė. Jiedu su Malkolmu stengėsi vienas kito nepastebėti: berniukas padėdavo stiklines ant džiovinimo lentos, ji jas išplaudavo, jis iššluostydavo ir nunešdavo atgal į barą netaręs nė žodžio ir nežvilgtelėjęs – nenorėjo net galvoti apie ją.

Bet apskritai Malkolmui patiko smuklės gyvenimas. Ypač jis mėgo slapta klausytis svetimų pokalbių, ar jie būtų apie paperkamų Upių valdybos tarnautojų niekšiškumą, ar apie begalinį vyriausybės kvailumą, ar filosofiniai, pavyzdžiui, ar žvaigždės yra to paties amžiaus kaip Žemė.

Kartais Malkolmas taip susidomėdavo tokiais pokalbiais, kad padėdavo glėbyje neštas tuščias stiklines ant stalo ir į juos įsiterpdavo, bet iš pradžių dėmesingai išklausęs. Daugelis mokslininkų ir kitų svečių pažinojo Malkolmą ir negailėjo jam arbatpinigių, bet jis niekada nesiekė tapti turtingas: gautus pinigus berniukas laikė likimo malone, o save – laimės kūdikiu, ir ilgainiui jam tai išėjo į naudą. Jeigu būtų vienas iš tų berniukų, kuriems prilimpa pravardės, jis neabejotinai būtų buvęs pramintas „Profesoriumi“, tačiau Malkolmas toks nebuvo. Kai žmonės jį pastebėdavo, jis jiems patikdavo, bet pastebėdavo retokai – ir tai ilgainiui jam taip pat išėjo į naudą.

Kitas Malkolmui artimas pasaulis buvo anapus tilto – iš pilko akmens pastatytame Šventosios Rozamundos vienuolyne, apsuptame žalių laukų, prižiūrėtų daržų ir sodų. Vienuolės pačios apsirūpindavo beveik viskuo, kas būtina: augino daržoves ir vaisius, bitininkavo, siuvo gražius bažnytinius drabužius, kuriuos, įnirtingai pasiderėjusios, parduodavo už auksą. Bet vis dėlto kartais joms prireikdavo ir berniuko paslaugų: tai nubėgti kur nors sesių pavedimu, tai prižiūrint senam dailidei misteriu Taphauzui pataisyti kopėčias, tai atgabenti žuvies iš kiek žemiau palei upę

esančio Medlėj Pondso. „Gražioji laukinė“ dažnai pasitarnaudavo gerosioms vienuolėms – Malkolmas ne kartą gabeno seserį Benediktą į Karališkąją dirizablių pašto stotį su brangiu siuntiniu: stulomis ir arnotais, skirtais Londono vyskupui, kuris, rodos, tais drabužiais vilkėjo dieną ir naktį, nes sudėvėdavo juos neįprastai greitai. Per šias neskubias keliones Malkolmas daug ko išmokdavo.

– Sese Benedikta, kaip jums pavyksta taip tvarkingai sudėti anuos siuntinius? – paklausė jis vieną dieną.

– Tuos siuntinius, – pataisė sesė Benedikta.

– Tuos siuntinius. Tai kaip jums pavyksta taip tvarkingai juos sudėti?

– Suroošti, Malkolmai.

Jis neužsigavo – tai buvo jų savotiškas žaidimas.

– Maniau, kad galima sakyti ir „sudėti“.

– Priklauso nuo to, ar kalbi, kaip viskas buvo sudėta į vidų, ar kaip buvo surišta krūvon.

– Man jokio skirtumo, – atsakė Malkolmas. – Tiesiog noriu sužinoti, kaip tai... suruošiate.

– Kai kitą kartą ruošiu siuntinius, pažadu tau parodyti, – tarė sesuo Benedikta ir savo žodį ištesėjo.

Malkolmas žavėjosi vienuolėmis už tai, kad jos apskritai viską darė labai tvarkingai, už tai, kad netoli saulėtosios sodo sienos eilėmis sodindavo vaismedžius, už nuostabius balsus, per pamaldas susijungiančius į chorą, už visus smulkius gerus darbus, kuriuos jos darydavo daugybei įvairiausių žmonių. Patiko jam ir pokalbiai su jomis religinėmis temomis.

– Ar žinote, kad Biblijoje rašoma, jog Dievas sukūrė pasaulį per šešias dienas? – paklausė jis vieną dieną, kai padėjo senajai

seseriai Fenelai darbuotis didžiulėje vienuolyno virtuvėje aukštomis lubomis.

– Taip ir buvo, – atsakė sesuo Fenela, kočiodama tešlą.

– O iš kur tada visos tos suakmenėjusios iškasenos, kurioms milijonai metų?

– Na, matai, dienos tais laikais buvo gerokai ilgesnės, – atsakė geroji sesuo. – Jau supjaustei rabarbarą? Aš baigsiu anksčiau už tave.

– Kodėl mes rabarbarams pjaustyti naudojame šitą peilį, o ne senuosius? Senieji aštresni.

– Dėl oksalo rūgšties, – paaiškino sesuo Fenela, dėdama tešlą į kepimo skardą. – Dėl jos rabarbarus geriau pjaustyti nerūdijančio plieno peiliu. Paduok cukraus.

– Oksalo rūgštis, – pakartojo Malkolmas, mėgaudamasis šių žodžių skambesiu. – Kas yra arnotas, sese?

– Toks drabužis. Dvasininkai velkasi jį virš albos².

– Kodėl kitos seserys siuva, o jūs – ne?

Sesers Fenelos deimonas voverė, tupėjusi netoliese ant krėslo atlošo, tyliai caktelėjo liežuviau.

– Visos darome tai, kas geriausiai sekasi, – atsakė vienuolė. – Gerai siuvinėti niekada nemokėjau – pažiūrėk, kokie dideli ir stori mano pirštai – bet kitos seserys sako, kad mano pyragai skanūs.

– Man patinka jūsų pyragai.

– Ačiū, mielasis.

– Jie beveik tokie pat skanūs, kaip mamos. Tik mano mamos pyragai storesni. Turbūt dėl to, kad jūs stipriau kočiojate tešlą.

– Ir aš taip manau.

² Alba – katalikų dvasininkų ir patarnautojų liturginis drabužis.

Vienuolyno virtuvėje nieko nebūdavo išmetama. Iš rabarbarų pyrago tešlos likučių sesuo Fenela padarė nedailių kryžiukų, palmių šakų ir žuvyčių, tada papuošė visa tai razinomis, apibarstė cukrumi ir įdėjo kepti į atskirą skardą. Visi šie sausainiai turėjo religinę prasmę, bet sesuo Fenela („pažiūrėk kokie dideli ir stori mano pirštai!“) nelabai mokėjo suteikti jiems tokią formą, kad jie skirtųsi vienas nuo kito. Malkolmui tai sekėsi geriau, bet pirmiausia jam teko gerai nusiplauti rankas.

– Kas valgys šiuos sausainius, sese? – paklausė jis.

– Ak, ilgainiui viskas suvalgoma. Kartais svečiai mėgsta ką nors pakramsnoti prie arbatos.

Vienuolynas stovėjo vietoje, kur kelias kirto upę, tad čia užsukdavo daug įvairių keliautojų, o vienuolės dažnai juos priimdavo nakvoti. Žinoma, tą patį darė ir „Upėtakis“: paprastai du ar trys svečiai apsistodavo smuklėje nakčiai, o iš ryto Malkolmas jiems atnešdavo pusryčius, bet dažniausiai tai buvo žvejai arba vadina mieji komersantai, kaip apie juos sakydavo tėvas – keliaujantys prekiautojai, siūlantys rūkymo lapus, metalo dirbinius ar žemės ūkio įrankius. O vienuolyne apsistodavo aukštesnės klasės žmonės: kilmingos ponios ir ponai, kartais vyskupai ir mažesnio rango dvasininkai, aukštuomenė, kuri neturėjo ryšių su jokia koledžu mieste, todėl negalėjo tikėtis ten svetingumo. Sykį šešioms savaitėms čia buvo apsistojusi princesė, bet Malkolmas ją matė vos du kartus. Ją čia atsiuntė už kažkokį nusižengimą. Jos deimonas buvo ant visų urzgusi žebenškštis.

Malkolmas padėdavo priimti ir šiuos svečius: prižiūrėdavo jų arklius, valydavo batus, nunešdavo jiems žinutes ir kartais gaudavo arbatpinigių. Visus tuos pinigus jis dėdavo į taupyklę – skardinę jūrų vėplį, kurią laikė savo miegamajame. Paspaudus uodegą gyvis

prasižiodavo, tada reikėdavo įdėti monetą tarp ilčių – tiesa, viena iš jų kadaise nulūžo, bet buvo įstatyta į vietą ir priklijuota. Malkolmas nežinojo, kiek pinigų turi, bet jūrų vėplys buvo sunkus. Berniukas tikėjosi, kad vieną dieną prikaups tiek pinigų, jog galės nusipirkti šautuvą, nors abejojo, kad tėvas tai leistų, taigi šito teks palaukti. O kol kas berniukas tiesiog įdėmiai stebėjo keliautojus – tiek paprastus, tiek iš diduomenės – ir stengėsi juos perprasti.

Malkolmas manė, kad turbūt nėra Žemėje kitos vietos, kur galėtum sužinoti daugiau apie pasaulį nei šiame mažame upės vingyje, kur vienoje kranto pusėje stovi smuklė, o kitoje – vienuolynas. Kai jis užaugęs, padės tėvui darbuotis prie baro, o paskui, kai tėvai bus per seni dirbti, apskritai perims smuklę. Ir berniukas išties dėl to džiaugėsi. Valdyti „Upėtakį“ buvo geriau nei daugelį kitų smuklių, nes čia galėjai pažinti didįjį pasaulį, ir pašnekėti buvo su kuo, mat dažnai ateidavo mokslininkų ir kitokių svarbių žmonių. Bet tai, ką jam iš tiesų patiko veikti, su smukle neturėjo nieko bendra. Malkolmas ir pats norėjo tapti mokslininku, galbūt užsiimti astronomija arba eksperimentine teologija, padaryti didžiulių atradimų, atskleisti didžiausias pasaulio paslaptis. Puiku būtų tapti kokio nors filosofo mokiniu. Bet tokia tikimybė buvo visai menka: Ulverkoto pradinėje mokykloje vaikai buvo ruošiami tapti amatininkais arba, geriausiu atveju, dvasininkais, o paskui juos, sulaukusius vos keturiolikos, išleisdavo į platųjį pasaulį. Be to, kiek buvo žinoma Malkolmui, niekas neskirtų stipendijos berniukui su kanoja, kad ir koks protingas jis būtų.

Vieną viduržiemio dieną į „Upėtakį“ atvyko neįprasti svečiai. Trys vyrai atvažiavo anbarikine mašina ir tučtuojau nuėjo į terasos

kambarį – patį mažiausią smuklės valgomąjį, išeinantį į terasą, upę ir už jos dunksantį vienuolyną. Ta patalpa buvo koridoriaus gale, ja retai kas naudodavosi tiek žiemą, tiek vasarą. Ji turėjo mažus langus, bet, nepaisant pavadinimo, durų į terasą čia nebuvo.

Malkolmas baigė negausius savo namų darbus (paruošė geometriją), godžiai sukirto keptą jautieną, Jorkšyro pudingą ir keptą obuolį su saldžiu kremu, o tada išgirdo, kaip iš baro jį kviečia tėvas.

– Eik ir paklausk, ko nori tie džentelmenai, nuėję į terasos kambarį, – tarė jis. – Panašu, kad jie užsieniečiai ir nežino, jog gėrimus reikia užsisakyti prie baro. Turbūt laukia, kol juos aptarnaus.

Malkolmas apsidžiaugė, kad nutiko kažkas naujo, ir nuėjo į mažąją patalpą, kur rado tris prie lango stovinčius ir į lauką žiūrinčius džentelmenus (jau iš pirmo žvilgsnio suprato, kad jie – ne iš prastuomenės).

– Kuo galėčiau padėti, džentelmenai? – paklausė Malkolmas.

Jie visi vienu metu atsisuko. Du vyrai užsisakė raudonojo vyno, trečiasis – romo. Kai Malkolmas grįžo su gėrimais, jie paklausė, ar galėtų čia pavakarieniauti, ir jeigu taip, ko šiandien smuklė gali pasiūlyti.

– Keptos jautienos, sere, ji labai skani. Žinau, nes ką tik pats valgiau.

– Ak, *le patron mange icī*³? – tarė vyriausias džentelmenas, kai jie prisistūmė kėdes prie staliuko. Jo deimonė buvo žavus juodai baltas lemūras, ramiai įsitaisęs vyriškiui ant peties.

– Aš čia gyvenu, sere, mano tėvas yra šios smuklės šeimininkas, – paaiškino Malkomas. – O mama gamina valgi.

³Šeimininkas čia valgo? (pranc.)

– Kuo tu vardu? – paklausė aukščiausias ir liekniausias svečias – į mokslininką panašus vyras tankiais žilais plaukais, kurio deimone buvo žaliukė.

– Malkomas Polstedas, sere.

– Kas ten, anapus upės, Malkolmai? – paklausė trečiasis vyras didžiulėmis tamsiomis akimis ir juodais ūsais. Jo deimone – Malkolmas nesuprato, koks tai padaras – susisukusi gulėjo prie kojos.

Žinoma, lauke jau buvo tamsu, ir viskas, ką jie galėjo įžiūrėti kitoje upės pusėje, buvo blausiai apšviesti vitražiniai koplytėlės langai ir niekada negesinama šviesa sarginėje.

– Tai vienuolynas, sere. Ten gyvena Šventosios Rozamundos ordino seserys.

– O kas tokia buvo šventoji Rozamunda?

– Aš niekada jų neklausiau apie šventąją Rozamundą. Nors vitražiniame lange yra jos atvaizdas: ji ten stovi ant didžiulės rožės. Spėju, kad iš to ir kilo jos vardas. Reikės paklausti sesers Benediktos.

– Ak, tai tu jas gerai pažįsti?

– Daugiau ar mažiau kalbuosi su jomis kiekvieną dieną, sere. Retkarčiais padedu joms: vykdu pavedimus ir panašiai.

– Ar pas tas vienuoles atvyksta svečių? – paklausė vyriausias vyras.

– Taip, gana dažnai, sere. Visokiausių žmonių. Atleiskite, sere, bet čia labai šalta. Gal užkurti židinį? O gal norite pereiti į uždarą barą? Ten puiku ir šilta.

– Ne, mes liksime čia. Ačiū tau, Malkolmai, bet štai židiny tikrai būtų ne pro šalį. Užkurk jį.

Malkolmas brūkstelėjo degtuką ir židiny tučtuojau užsiliepsnojo. Jo tėvas mokėjo sudėti malkas. Malkolmas dažnai stebėdavo

Philipas Pullmanas (g. 1946) – garsus anglų rašytojas, sukūręs daugiau nei 30 kūrinių suaugusiems ir vaikams. Autorių išgarsino fantastinė trilogija „Jo tamsiosios jėgos“, už kurią jis buvo gausiai apdovanotas: 1995 m. jam buvo įteiktas Karnegio medalis, 2002 m. už paskutinę trilogijos dalį rašytojas gavo garsiąją „Whitebread“ premiją, o 2005 m. – prestižinę A. Lindgren atminimo premiją. Nuo 2019 m. pagal trilogiją kuriamas ir transliuojamas televizijos serialas „Jo tamsiosios jėgos“ (angl. *His Dark Materials*).

„Gražioji laukinė“ – pirmoji trilogijos „Dulkės knyga“, papildančios minėtosios trilogijos istoriją ir išsamiau papasakojančios apie Dulkę bei herojės Lairo kovą su Magisteriumu, knyga. Joje autorius skaitytojus nukelia į dvylika metų ankstesnius nei vaizduojami pirmajame „Jo tamsiosios jėgos“ trilogijos kūrinyje „Auksinis kompasas“ laikus. Laira dar tik kūdikis, už kurios gyvybę kovoja narsieji Malkolmas ir Alisa. Iki tikslo – saugių Džordano koledžo sienų – laukia ilgas ir pavojingas kelias per potvynį valtimi.

TRIOLOGIJĄ „JO TAMSIOSIOS JĖGOS“ SUDARO ŠIOS KNYGOS:

„AUKSINIS KOMPASAS“

„AŠTRUSIS PEILIS“

„GINTARINIS ŽIŪRONAS“

Redaktorė Danguolė Vanagaitė

Korektorė Goda Baranauskaitė-Dangovienė

Maketavo Miglė Dilytė

Tiražas 3000 egz.

Išleido leidykla „Nieko rimto“

Dūmų g. 3A, LT–11119 Vilnius

www.niekorimto.lt

Spausdino UAB BALTO print

Utenos g. 41A, LT–08217 Vilnius

Jei kas nors paprasto smuklininko sūnaus Malkolmo būtų paklausęs, kuo jis norėtų tapti, niekad nebūtų išgirdęs atsakymo, kad šnipu. Ir vis dėlto būtent taip ir nutinka – netyčia pasipainiojęs nusikaltimo vietoje, jis greitai pats tampa painios istorijos dalyviu ir stebėtoju.

Istorijos centre – kūdikis, vardu Laira, kuriai ateityje numatyta nepaprasta užduotis. Tačiau visa tai gali sujaukti neregėto dydžio potvynis, persekiojantis DKT, kraupusis Žeraras Bonvilis ir aibė netinkamai besiklostančių aplinkybių. Lairai gresia didelis pavojus ir Malkolmas bei jo bendražygė Alisa ketina padaryti viską, kad ją apsaugotų. Tačiau jiedu ne kartą nuoširdžiai trokš, kad kelionė su kūdikiu ant rankų valtimi, praminta Gražiąja laukine, niekad nebūtų prasidėjusi...

Skaitykite knygų seriją „Jo tamsiosios jėgos“,
nuo kurios viskas ir prasidėjo!

www.niekorimto.lt

Užsuk, net jei tu ir ne vaikas

ISBN 978-609-441-720-7

9 786094 417207